

Nr 90.

Ankom till riksdagens kansli den 29 april 1942 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till folktandvården jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln (punkterna 159—161 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1942) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1942/43 beräkna *dels* till Bidrag till utrustning av polikliniker för folktandvård ett reservationsanslag av 135,000 kronor, *dels* till Bidrag till avlöningar åt distriktstandläkare och distriktstandsköterskor m. m. ett förslagsanslag av 750,000 kronor, *dels ock* till Lindring i obemedlades och mindre bemedlades tandvårdskostnader ett förslagsanslag av 50,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 116, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 27 februari 1942, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen förordade ändrade grunder för anordnande av folktandvård;

dels ock för budgetåret 1942/43 anvisa

1) till Bidrag till utrustning av polikliniker för folktandvård ett reservationsanslag av 100,000 kronor,

2) till Bidrag till avlöningar åt distriktstandläkare och distriktstandsköterskor m. m. ett förslagsanslag av 750,000 kronor, samt

3) till Lindring i obemedlades och mindre bemedlades tandvårdskostnader ett förslagsanslag av 10,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (I: 34) av herr *E. Näsström m. fl.* och den andra inom andra kammaren (II: 50) av herr *K. J. Andersson i Alfredshem m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av Kungl. Maj:ts kungörelse nr 358 av den 3 juni 1938, angående statsbidrag till folktandvården, att kommun, som ordnat skol- eller folktandvården, måtte i likhet med stad som ej deltager i landsting erlålla statsbidrag med 4 kronor per behandlat barn i den ålder som avses i kungörelsen, till dess vederbörande landsting har ordnat folktandvården.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för detta yrkande, får utskottet hänvisa till motionen II: 50.

I propositionen nr 116 lämnas inledningsvis en översiktlig redogörelse för gällande bestämmelser om folktandvård, till vilken utskottet hänvisar (propositionen sid. 2—4). Här må endast erinras om att ifrågavarande bestämmelser återfinnas *dels* i kungörelsen den 3 juni 1938 (nr 358) angående statsbidrag till folktandvård (ändrad genom kungörelser nr 351/1940 och 1058/1940), *dels* i taxan den 3 juni 1938 (nr 359) för folktandvård (ändrad genom kungörelsen nr 664/1941), *dels ock* i förordningen den 3 juni 1938 (nr 360) om lindring i obemedlades och mindre bemedlades tandvårdskostnader m. m.

Vid folktandvårdens införande år 1938 beräknades folktandvården vara fullt genomförd inom en period av 10 år. På grund av tidsförhållandena ha dessa beräkningar rubbats. Detta tog sig uttryck redan vid bestämmandet av anslagen till folktandvården för budgetåret 1940/41. I 1940 års statsverksproposition föreslogs anslaget till utrustning av polikliniker skola nedsättas, därvid hänvisades till att man på grund av rådande förhållanden torde få räkna med en något långsammare utbyggnadstakt än ursprungligen avsetts, varjämte förordades, att vid bidragets fördelande företräde borde lämnas för polikliniker i distrikt, där särskilda svårigheter mötte att erhålla erforderlig tandvård. Av medicinalstyrelsen uppgjordes i anledning härav en plan för fördelning av anslaget för nämnda budgetår, därvid möjligheten att erhålla statsbidrag som regel begränsades till att för varje landsting avse allenast de fem polikliniker, vilkas inrättande enligt uppgift av landstinget med hänsyn till tandvårdsbehovet vore mest påkallat. I 1941 års statsverksproposition förutsattes, att jämväl för innevarande budgetår föreskrifter skulle meddelas i syfte att i första hand tillgodose behovet av folktandvårdspolikliniker i distrikt, där särskilda svårigheter mötte att eljest erhålla erforderlig tandvård.

Den 9 september 1941 har *besparingsberedningen* överlämnat en inom beredningen utarbetad promemoria med yttrande och förslag angående folktandvården, däri beredningen föreslagit ett flertal åtgärder, avsedda att nedbringa kostnaderna för sagda vård.

Besparingsberedningens förslag.

I sin promemoria uppehåller sig besparingsberedningen till en början vid *orsakerna till att brist råder på sökande till distriktstamläkartjänster*. Beredningen anser för sin del, att orsakerna härtill endast i ringa grad vore att söka i pågående beredskapstjänstgöring och åberopar därvid, att högst 120 tandläkare dämera tagits i anspråk för militärtjänstgöring samt att många av de inkallade fått tjänstgöringen förlagd till sin bostadsort och därför

kunde utöva praktik på fritid. Däremot finner beredningen orsaken till bristen på sökande i första hand ligga i det förhållandet, att den privata tandläkarverksamheten fortfarande vore så inkomstbringande, att distrikts-tandläkartjänsterna icke bleve efterfrågade. Efter att ha anfört vissa siffror till belysning av tillgången inom landet av tandläkare uttalar beredningen, att det vore uppenbart, att den planerade folktandvården på grund av otillfredsställande rekryteringsförhållanden löpte fara att äventyras. En utbyggnad av densamma vore under rådande knapphet å tandläkare tänkbar endast under förutsättning, att distriktstandläkarnas löneförmåner avvägdes på ett skäligt sätt i förhållande till de privatpraktiserande tandläkarnas genomsnittliga inkomster. Beredningen ansåge emellertid, att storleken av den lön, som kunde anses skälig för en distriktstandläkare, i första hand borde fastställas med utgångspunkt från kostnaderna för hans utbildning och en jämförelse med andra likställda yrkesgrupper. Härvid syntes, om man jämväl beaktade den omständigheten, att distriktstandläkaren sluppe de ekonomiska riskerna i samband med rörelsens bedrivande samt utgifter för egen pensionering, statsbidragskungörelsens för folktandvård minimibestämmelser i detta avseende kunna anses tillförsäkra en fullt tillräcklig ersättning. Någon anledning för folktandvårdens huvudmän att medverka till en högre lönestandard än den nuvarande beträffande ifrågavarande befattningshavare föreläge sålunda enligt beredningens åsikt icke. I stället borde statsmakterna vidtaga åtgärder för att utöka antalet nyutexaminerade tandläkare i den utsträckning, som erfordrades för att säkerställa tillgången på distriktstandläkare. Därvid vore ett visst överskott av tandläkare nödvändigt för att kunna erhålla befattningshavare även till de perifert liggande och eljest svårbesatta tandvårdsdistrikten, för så vitt man icke ville välja den utvägen att införa viss tids tvångstjänstgöring å dessa platser som villkor för att erhålla transport till mera centralt liggande distrikt. Beredningen förordar därför utredning om åtgärder för att öka tillgången på tandläkare för folktandvården. I samband med en sådan utredning borde enligt beredningen även frågan om utbildande av enklare tandläkarkrafter upptagas till övervägande. En ej obetydlig del av arbetet särskilt inom skoltandvården kunde enligt beredningen utföras av mindre kvalificerade arbetskrafter under en kvalificerad tandläkares direkta ledning och ansvar. En sådan anordning skulle medföra väsentliga besparingar för folktandvårdens huvudmän.

Besparingsberedningen ingår härafter på frågan om *möjligheterna till besparingar i fråga om folktandvården*. Med hänsyn till att huvudmännens utgifter blivit väsentligt högre än vad som beräknats i den utredning, som låg till grund för förslaget om inrättande av folktandvård, kan enligt beredningens mening någon nedprutning av statsbidraget till utrustnings- och driftkostnaderna för distriktstandpoliklinikerna icke ifrågasättas.

Vid undersökningen av övriga besparingsmöjligheter uppehåller sig beredningen först vid arten av den tandvård, som bör bekostas av allmänna medel, varefter frågan om beskaffenheten av polikliniklokaler beröres. Beredningen är av den uppfattningen, att fordringarna på

lokalerna för en folktandvårdspoliklinik och på dessas inredning kunna minskas. Särskilt torde enligt beredningen under vissa förhållanden, såsom då en privatpraktiserande tandläkare överginge till folktandvården, långt gående dispens böra meddelas beträffande användande av hans förutvarande praktiklokal, därest annan lämpligare lokal icke stode att erhålla.

I fortsättningen upptar beredningen frågan om möjligheten till besparingar genom inskränkning i journalföringen till undersökning, varefter beredningen fäster uppmärksamheten på behovet av vissa kompletteringar av bestämmelserna om distriktstandläkarnas anställningsförhållanden. I sistnämnda avseende föreslår beredningen, att i kungörelsen angående statsbidrag till folktandvård meddelas bestämmelse om att huvudmannen har möjlighet att då skäl därtill föreligga föreskriva viss tids provtjänstgöring för distriktstandläkare. Vidare anmärker beredningen, att bestämmelser icke funnes i statsbidragskungörelsen om entledigande av distriktstandläkare och ej heller om skyldighet för denne att gentemot huvudmannen iakttaga uppsägningstid. Det hade förekommit, att en utnämnd distriktstandläkare begärt och erhållit entledigande av medicinalstyrelsen, innan han hunnit tillträda sin befattning. Reglerande bestämmelser i nu nämnda avseenden borde därför införas i statsbidragskungörelsen.

I fortsättningen av besparingsberedningens promemoria behandlas frågan om besparingsmöjligheterna i fråga om utgifterna för den tandvård, som bekostas med mödrahjälpmedel. Hithörande spörsmål ha emellertid ansetts böra behandlas i samband med frågan om äskande av anslag för budgetåret 1942/43 till mödrahjälp.

Över besparingsberedningens förslag ha *yttranden* infordrats från medicinalstyrelsen och socialstyrelsen. Socialstyrelsens yttrande berör dock endast frågan om den med mödrahjälpmedel bekostade tandvården. Med medicinalstyrelsens utlåtande ha överlämnats yttranden dels av svenska landstingsförbundet, dels ock av svenska tandläkaresällskapet och Sveriges tandläkareförbund gemensamt samt promemior av medlemmarna av styrelsens vetenskapliga råd, professorn Nanna Svartz och övertandläkaren B. Östman.

I fråga om innehållet i berörda yttranden hänvisas till propositionen sid. 9—18. Här må dock omnämnas, att svenska landstingsförbundet i sitt remissyttrande framkommit med förslag, att årliga antalet obligatoriska tandvårdsinspektioner, som enligt av medicinalstyrelsen fastställda instruktioner utgjorde två, begränsades till en. Enligt förbundets mening skulle därigenom några allvarliga olägenheter icke behöva befaras, när regelbundna månadsrapporter angående verksamheten vid varje tandpoliklinik skulle av-givas, och tandvårdsinspektören med ledning av dessa borde kunna bedöma, om extra inspektion vore erforderlig.

Medicinalstyrelsen har härtill genmält, att erfarenheten från folktandvårdens tre första organisationsår gäve vid handen, att två obligatoriska inspektioner årligen dittills varit av behovet synnerligen påkallade. Styrelsen ville emellertid icke bestrida, att man under nuvarande krisläge skulle i fråga om

tandläkare, som innehaft befattning inom folktandvården under förslagsvis två år, kunna åtnöjas med en obligatorisk inspektion om året.

Departementschefen har i fråga om besparingsberedningens förslag yttrat följande:

I besparingsberedningens promemoria rörande folktandvården har beredningen till att börja med fäst uppmärksamheten vid att vissa svårigheter förekommit att erhålla sökande till lediga distriktstandläkartjänster. Vid övervägande av vilka medel som böra tillgripas för att råda bot härpå avvisar beredningen för egen del den utvägen att höja de minimilöner, som i statsbidragskungörelsen tillförsäkras tandläkarna. I stället föreslås, att åtgärder vidtagas för att utöka antalet studerande vid tandläkarinstitutet.

Tidpunkten synes knappast lämplig att nu revidera de löneförmåner, som författningsenligt tillkomma distriktstandläkarna.

Vad frågan om ökning av antalet tandläkare angår vill jag erinra om att Kungl. Maj:t på föredragning av chefen för ecklesiastikdepartementet den 28 november 1941 uppdragit åt lärarrådet vid tandläkarinstitutet att i samråd med besparingsberedningen verkställa utredning och avgiva förslag rörande de förändringar i tandläkarinstitutets organisation m. m., som kunde befinnas påkallade med hänsyn till behovet av tandläkare för den statliga och statsunderstödda tandvården. Utredningsuppdraget har numera fullgjorts och den 16 februari 1942 har avlämnats förslag angående sådan omorganisation av tandläkarinstitutet, att dess examination av tandläkare ökas från för närvarande högst 90 till 120 om året. Omorganisationen är avsedd att successivt genomföras från och med den 1 juli 1942.

Med anledning av vad i remissvaren anförts beträffande besparingsberedningens förslag om utbildning av mindre kvalificerade tandläkarkrafter finner jag icke anledning föreslå några åtgärder i nämnda syfte.

Besparingsberedningen ingår därefter i sin promemoria på en undersökning av möjligheterna till besparingar inom folktandvården.

Beredningen har därvid till att börja med uppehållit sig vid frågan om omfattningen av den tandvård, vartill staten lämnar bidrag jämlikt bestämmelserna i förordningen om lindring i obemedlades och mindre bemedlades tandvårdskostnader m. m. Härutinnan anmärkes av beredningen, att — ehuru folktandvårdssakkunniga förutsatt, att medicinalstyrelsen komme att fastställa förteckning å de sjukdomsformer, som borde berättiga till tandvård på medicinska grunder enligt 2 § andra stycket under 7) nyssnämnda förordning — styrelsen dock icke fastställt sådan förteckning, varför tjänsteläkarna icke ägde någon ledning vid bedömandet av de medicinska indikationerna i detta hänseende. Såsom en följd därav hade den begränsning, som avsåges med bestämmelsen om tandvård på medicinska grunder, i regel icke tillämpats. Sedan medicinalstyrelsen emellertid numera föranstaltat om utredning att läggas till grund för bestämmandet av vilka sjukdomsformer, som i detta sammanhang böra komma i betraktande, kan den efterfrågade förteckningen snart väntas föreligga färdig. Jag utgår från att de ökade kontrollmöjligheter, som därigenom skapas, skola leda till att den avsedda begränsningen i fråga om meddelande av tandvård på medicinska grunder skall komma att iakttagas.

Beredningen har därefter — under hänvisning till att statsmakterna i fråga om bidrag till tandvårdskostnaderna för obemedlade och mindre bemedlade ansett sig av ekonomiska skäl ej kunna gå med på att den tandvård, till vilken bidrag utginge av statsmedel, finge omfatta fullständig mun-sanering, även där denna ej vore ur hälsofaresynpunkt påkallad — ifråga-

satt, huruvida man i fråga om annan social tandvård för vuxna kunde under nuvarande ekonomiskt svåra förhållanden vidmakthålla fordran på fullständig munsanering i större omfattning än då fråga vore om bidragsberättigad tandvård till obemedlade eller mindre bemedlade. Enär avgifterna enligt folktandvårdstaxan äro så avpassade, att de skola förslå att täcka kostnaderna för den tandvård, som lämnas de vuxna, synes det vara av underordnad betydelse för det allmännas kostnader för *folktandvården*, i vilken utsträckning tandvårdsbehandlingen omfattar fullständig munsanering. Därmed är ej sagt, att spørsmålet över huvud icke är av betydelse ur besparingssynpunkt. Frågan har nämligen en betydande ekonomisk räckvidd, alldenstund den tandvård, som meddelas inom folktandvårdens ram, i stor utsträckning bekostas med mödrahjälpsmedel. Den av beredningen ifrågasatta begränsningen skulle sålunda medföra besparingar å mödrahjälpsanslaget. Såsom jag tidigare anfört avser jag att i samband med anmälan av mödrahjälpsanslaget för nästa budgetår till behandling upptaga vissa av besparingsberedningen väckta frågor rörande den s. k. mödrahjälpsstandvården. Till dessa synes mig av nu anförda skäl vara att räkna jämväl den här berörda frågan.

Besparingsberedningen har vidare påpekat möjligheterna till besparingar dels genom sänkning av fordringarna på lokaler för folktandvårdspoliklinikerna och deras inredning, dels ock genom begränsningar i journalföringen inom folktandvården. Närmast torde det ankomma på medicinalstyrelsen att utfärda föreskrifter och vidtaga åtgärder för vinnande av önskvärda besparingar. I viss mån torde ock syftemålet kunna vinnas genom rationaliseringsåtgärder inom landstingen, exempelvis utökat användande av utvägen med central upphandling för landstingens räkning. De av besparingsberedningen i dessa hänseenden framförda synpunkterna synas därför icke behöva påkalla några åtgärder från Kungl. Maj:ts sida. Jag utgår därvid från att medicinalstyrelsen vid meddelande av tillämpningsföreskrifter och anvisningar tager nödig hänsyn till den inträdda krissituationen.

Besparingsberedningen har ytterligare föreslagit, att huvudmannen för folktandvård skall, då skäl därtill föreligga, äga möjlighet att föreskriva viss tids provtjänstgöring för distriktstandläkare.

Såsom motiv för förslaget kunna, icke utan visst fog, åberopas dels den bristande rekryteringen till distriktstandläkartjänsterna, vilken ej sällan ger sig till känna genom att endast en sökande anmäler sig till ledigförklarad tjänst, dels ock att sökande ofta kan såsom merit åberopa allenast sin legitimation men ej någon föregående praktisk tjänstgöring. Häremot kan emellertid invändas, att lockelsen att söka anställning inom folktandvården måste minska, om vederbörande måste räkna med viss tids provtjänstgöring, innan fast anställning kan erhållas. När de planerade åtgärderna för att öka tillgången på tandläkare inom folktandvården hunnit verka, bör man kunna räkna med att endast i undantagsfall tvekan skall behöva råda, huruvida någon av de sökande till ledigförklarad tjänst kan betros med tjänsten. Jag har därför vid övervägande av frågan funnit tillräckliga skäl icke föreligga att vidtaga några ändringar i de nuvarande bestämmelserna om tillsättningsförfarandet i fråga om distriktstandläkartjänsterna.

Av besparingsberedningen har vidare anmärkts, att distriktstandläkare icke vore skyldig iakttaga uppsägningstid gentemot huvudmannen. Det hade förekommit, att distriktstandläkare begärt och erhållit entledigande, innan han hunnit tillträda befattningen.

Det är ett i och för sig rimligt krav, att den, som utnämnts till distriktstandläkare, icke skall kunna med hur kort varsel som helst lösgöra sig från de förpliktelser, som uppkommit genom anställningsförhållandet. Jag förordar därför, att bestämmelse om skyldighet för distriktstandläkare att iakt-

taga fyra månaders uppsägningstid införes i kungörelsen angående statsbidrag till folktandvård.

Vad slutligen angår den av svenska landstingsförbundet väckta frågan om begränsning av antalet obligatoriska inspektioner har medicinalstyrelsen, som instruktionsledes meddelar bestämmelser härom, uttalat, att två inspektioner om året hittills visat sig vara av behovet synnerligen påkallade men att styrelsen icke ville bestrida, att man under nuvarande krisläge skulle kunna åtnöjas med *en* obligatorisk inspektion om året och eljest vid behov i fråga om tandläkare, som innehaft befattning inom folktandvården under förslagsvis två år. Mot denna medicinalstyrelsens ståndpunkt synes anledning till invändning ej föreligga.

Tandvård åt barn från annat tandvårdsområde.

I skrivelse till medicinalstyrelsen den 4 november 1940 har *hälsovårdsnämnden i Gävle* underställt medicinalstyrelsen frågan, huruvida barn, som undervisas i stadens olika skolor men äga hemvist i omkringliggande kommuner, skola, i likhet med barn från staden, åtnjuta tandvård vid stadens poliklinik eller om de skola erhålla tandvård i hemortskommunen. Därest tandvården skulle lämnas vid stadens poliklinik, uppstode enligt nämnden frågan, huruvida det författningen enligt kunde åligga hemortskommunen att svara för de kostnader, som icke bestredes genom statsbidrag eller om hemortskommunens medgivande till tandvården först skulle inhämtas. Nämnden framhåller, att hänsyn till nämnda klientel icke tagits vid beräkningen av antalet tandläkare vid klinikerna. Antalet barn med hemortsrätt utanför staden kunde icke exakt angivas men överstege för det dåvarande icke 200.

Medicinalstyrelsen har med skrivelse den 16 januari 1941 till Kungl. Maj:t överlämnat hälsovårdsnämndens skrivelse. För egen del har styrelsen till en början hänvisat till ett uttalande i statens sjukvårdskommittés år 1935 avgivna betänkande angående folktandvård, enligt vilket barnen i läroverk och likartade skolor avsåges skola erhålla sin tandvård på den ort, där skolan vore belägen. Styrelsen ansåge det synnerligen önskvärt, att ifrågasvarande barn erhöles vård genom den av staden anordnade folktandvården och att statsbidrag finge utgå jämväl för dessa barn. Medicinalstyrelsen hade från skolöverstyrelsen erhållit uppgift om antalet i städerna utom landsting undervisade barn under 16 år, som vore från annat skoldistrikt. Enligt denna uppgift, som avsåge år 1940, utgjorde nämnda antal, i Stockholm 1,242, i Göteborg 847, i Malmö 143, i Norrköping 117, i Hälsingborg 161 och i Gävle 197 eller tillsammans 2,707. Vidare utgjorde, enligt uppgift från socialstyrelsen, antalet i nämnda städer hemmahörande barn, vilka vore inackorderade å andra orter, 3,909. Sistnämnda barn borde enligt medicinalstyrelsen behandlas å de orter, där de vore inackorderade, varför något statsbidrag för dem icke komme att utgå till respektive städer. Medicinalstyrelsen anser av dessa uppgifter framgå, att den av styrelsen förordade ordningen icke kunde förväntas medföra ökade kostnader för statsverket. Den del av kostnaderna för meddelad tandbehandling, vilken icke täcktes av de i 5 § 3 mom. statsbidragskungörelsen omförmälda behand-

lingsavgifterna samt av statsbidrag, torde, framhåller styrelsen slutligen, enligt överenskommelse mellan staden och det landsting, inom vars område barnets hemortskommun vore belägen, böra erläggas av ifrågavarande landsting såsom i sista hand ansvarigt för de med folktandvårdens tillgodoseende inom ett landstingsområde förenade kostnaderna.

I ärendet ha *yttranden* avgivits av svenska stadsförbundet och svenska landstingsförbundet (propositionen sid. 21 och 22).

Departementschefen har i denna del anfört följande:

För tandvård till barn, som anmälts till regelbundet deltagande i folktandvård erlägges en avgift av 5 kronor för barn och år. Äro två eller flera barn tillhörande samma familj samtidigt anmälda till tandvård, erlägges för andra barnet 3 kronor och för tredje barnet 2 kronor. För ytterligare barn behöver någon avgift icke erläggas. Kommun, inom vilken folktandvård anordnats, har att till landsting, som anordnat folktandvården, erlagga de årliga behandlingsavgifter, som belöpa å de i folktandvården deltagande barnen inom kommunen. Kommunen äger att av vederbörande målsmän uttaga nämnda avgifter, i den mån de icke belöpa å obemedlade eller mindre bemedlade barn.

Statsbidraget till folktandvård är bestämt på skilda sätt beträffande folktandvård, som anordnats av landsting, och tandvård, meddelad av stad, som ej deltagar i landsting. I förra fallet utgår statsbidraget med dels ett engångsbelopp för anskaffande av erforderlig utrustning av distriktspoliklinikerna, dels ock ett årligt belopp för avlönande av distriktstandläkare och distriktstandsköterska. Till stad, som ej deltagar i landsting, utgår statsbidraget däremot med 4 kronor om året för varje behandlat barn i åldern 4—15 år.

Omförmälda avgifter och statsbidrag avse att för barntandvårdens del täcka allenast en del av kostnaderna. Återstoden av kostnaderna bestrides av huvudmannen för folktandvården, alltså landsting eller i landsting ej deltagande stad.

Då den förut omnämnda skyldigheten för kommun att till landstinget erlagga behandlingsavgifterna för i folktandvården deltagande barn angivits omfatta allenast barn inom kommunen, torde därav följa, att kommunen ej är skyldig betala dylika avgifter i sådana fall, då å poliklinik inom visst tandvårdsdistrikt behandlats barn, som är hemmahörande i kommun utanför distriktet. Ej heller hemortskommunen torde i sådant fall vara skyldig erlagga avgifterna. Enligt folktandvårdsförfattningarna torde endast de barn förutsättas skola deltaga i folktandvården inom visst distrikt, som äro hemmahörande inom distriktet.

De flesta barn, som erhålla tandvård å distriktstandpoliklinik, befinna sig i skolåldern, och organiserandet av deras deltagande i tandvården sker genom skolan. Det vore under sådana förhållanden uppenbarligen den mest praktiska utvägen, att denna tandvård finge omfatta även de skolbarn, vilka äro hemmahörande å annan ort. I motsatt fall förminskas starkt möjligheten för dessa barn att erhålla tandvård på samma villkor som gälla för övriga barn.

I de remissyttranden, som avgivits i förevarande ärende, har också tillstyrkts, att barn, som fullgöra sin skolgång, skola erhålla tandvård på den ort, där skolan är belägen. Förutsättningarna för att få till stånd en sådan anordning synas mig därför böra närmare undersökas.

För det första böra bestämmelserna i 5 § 2 mom. statsbidragskungörelsen så ändras, att de bliva tillämpliga å barn, som anmälts till regelbun-

det deltagande i folktandvård inom den kommun, där barnet är mantals-skrivet eller fullgör skolgång.

Vidare bör skyldighet stadgas för mantalsskrivningskommunen att till landstinget erlægga de årliga behandlingsavgifterna för dylika barn. Förslag till härtför erforderliga ändringar i förordningen om lindring i obemedlades och mindre bemedlades tandvårdskostnader m. m. torde jag senare i dag få anmäla.

Av svenska landstingsförbundet har framförts frågan hur stor avgift, som bör erläggas, därest en familj har två eller flera barn, som erhålla tandvård å olika orter. Av praktiska skäl synes mig den nedsättning i avgifterna, som gäller för fall, där två eller flera barn tillhörande samma familj samtidigt äro anmälda till tandvård, böra tillämpas endast då barnen behandlas å klinik inom samma tandvårdsdistrikt.

Vad slutligen angår frågan om bestridandet av de kostnader tandvården för barn från annat område drager utöver behandlingsavgift och statsbidrag synes mig dessa böra slutligt stanna å huvudmannen för den klinik, där behandlingen ägt rum. Svenska landstingsförbundet har ansett sig böra förorda en sådan lösning, därvid anförts, bland annat, att de särskilda sjukvårdsområdena emellan viss utjämning av kostnaderna torde komma att ske. Ehuru de av medicinalstyrelsen anförda sifferuppgifterna, enligt vad jag inhämtat, äro så till vida ofullständiga, att uppgiften om antalet i icke-landstingsstäder hemmahörande barn, vilka vore inackorderade å annan ort, avsåge endast de barn, som inackorderats genom barnavårdsnämnds försorg, tror jag, att eventuella ojämnheter i kostnadsbelastningen de särskilda sjukvårdsområdena emellan skola bliva skäligen obetydliga, och jag är därför beredd förorda ifrågavarande alternativ.

Anslagsäskanden för budgetåret 1942/43.

1. Bidrag till utrustning av polikliniker för folktandvård.

För vartdera av budgetåren 1940/41 och 1941/42 har till bidrag till utrustning av polikliniker för folktandvård anvisats ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Vid de båda senaste budgetårsskiftena har å anslaget funnits en reservation av, vid ingången av budgetåret 1940/41 286,400 kronor och vid ingången av nu löpande budgetår 353,200 kronor.

I de brev till medicinalstyrelsen, genom vilka anslagen för budgetåret 1940/41 och nu löpande budgetår ställts till medicinalstyrelsens förfogande, har den föreskriften meddelats, att, därest anslaget skulle visa sig icke vara tillfyllest för tillgodoseende av inkomna ansökningar, företräde borde lämnas för anordnande av polikliniker i distrikt, där särskilda svårigheter mötte för befolkningen att erhålla erforderlig tandvård.

Av Kungl. Maj:t föreslås för nästa budgetår anvisande av 100,000 kronor för ifrågavarande ändamål. Rörande de härutinnan gjorda beräkningarna anför *departementschefen* följande:

Under tiden den 1 juli 1941—den 31 januari 1942 utbetalades av medicinalstyrelsen i statsbidrag 42,900 kronor. Under återstoden av löpande budgetår torde statsbidrag komma att begäras till ett belopp av 284,100 kronor. Dessutom hava inom ett flertal landsting polikliniker börjat iordningställas, till vilkas utrustning statsbidrag emellertid icke torde komma

att begäras förrän under budgetåret 1942/43. Storleken av sistnämnda statsbidrag beräknas till 68,500 kronor. Summan av nu nämnda tre belopp utgör 395,500 kronor. Då de vid början av nu löpande budgetår tillgängliga medlen uppgingo till ett belopp av 453,200 kronor, skulle för den utbyggnad, av folktandvården, som kan befinnas böra äga rum under nästa budgetår, vara tillgängligt ett belopp av $(453,200 - 395,500)$ 57,700 kronor.

Medicinalstyrelsen har föreslagit, att medel borde beräknas för en utbyggnad av folktandvården under nästa budgetår med tre entandläkarpolikliniker inom varje landstingsområde. Jag biträder styrelsens förslag, därvid jag dock ej vill göra något uttalande om den form av polikliniker, som bör väljas i varje särskilt fall, utan endast åsyftar storleken av medelsåtgången för ändamålet. Denna har av medicinalstyrelsen beräknats till 225,000 kronor. Då härför finnes tillgängligt ett belopp av 57,700 kronor, skulle sålunda för nästa budgetår erfordras ett anslag av $(225,000 - 57,700)$ 167,300 kronor. Det är dock ej troligt, att iordningställandet av alla de nya poliklinikerna hinner fortskrida så långt, att statsbidrag för dem behöva utbetalas under budgetåret. Jag finner det därför antagligt, att ett belopp av 100,000 kronor skall visa sig vara tillräckligt.

2. Bidrag till avlöningar åt distriktstandläkare och distriktstandsköterskor m. m.

Ifrågavarande anslag är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 550,000 kronor.

Vid sin beräkning av anslagsbehovet för nästa budgetår har *medicinalstyrelsen* — under erinran att för nämnda budgetår eventuellt beviljat anslag avsåge verksamheten under kalenderåret 1942 — räknat med utgivande av statsbidrag till förslagsvis 170 distriktstandläkare och lika många distriktstandsköterskor. På grund därav skulle för detta ändamål erfordras $[170 \times (3,000 + 1,000)]$ 680,000 kronor.

Vidare beräknar styrelsen, att till ålderstillägg åt distriktstandläkare och distriktstandsköterskor samt till kostnader av det slag, som omnämnes i punkt 4 av övergångsbestämmelserna till statsbidragskungörelsen, samma belopp skola vara erforderliga som de för innevarande budgetår härför beräknade beloppen, eller 15,000 respektive 40,000 kronor.

Enligt styrelsens uppfattning behöver statsbidrag under nästa budgetår icke beräknas utgå till annan stad utanför landsting än Gävle. Styrelsen beräknar storleken av statsbidraget till Gävle för nästa budgetår till 16,000 kronor.

Medicinalstyrelsen uppskattar därför medelsbehovet för nästa budgetår i fråga om förevarande anslag till $(680,000 + 15,000 + 40,000 + 16,000)$ 751,000 kronor eller i avrundat tal 750,000 kronor.

Departementschefen anför i anslagsfrågan följande:

Enligt vad jag under hand inhämtat uppgår antalet distriktstandläkartjänster som ledigförklarats men icke kunnat tillsättas med ordinarie innehavare, för närvarande till 32. Antalet tandläkartjänster, som uppehållas av vikarie under vakans, utgör tre.

Den mest osäkra faktorn i den av medicinalstyrelsen gjorda anslagsberäkningen är, i vad mån rekryteringssvårigheterna komma att utöva inverkan på tandläkarantalet. Vid de reduktioner styrelsen företagit i det efter de

upprättade planerna beräknade tandläkarantalet torde hänsyn hava tagits, förutom till rekryteringssvårigheterna, till den erfarenhetsmässiga eftersläpningen från landstingens sida vid folktandvårdens utbyggande. Sannolikt torde rekryteringssvårigheterna och nyssnämnda eftersläpning göra, att anslagsbehovet kommer att visa sig något mindre än vad medicinalstyrelsen beräknat. Å andra sidan ha enligt vad jag inhämtat numera vissa icke-landstingsstäder utarbetat planer på genomförande av folktandvård och komma med anledning därav att begära anslag till densamma. I statsverkspropositionen till 1940 års riksdag under femte huvudtiteln, punkt 154, anförde jag, att av städerna utanför landsting hittills allenast Gävle anordnat folktandvård. För övriga icke-landstingsstäder torde som regel en tids uppskov med anordnande av folktandvård icke medföra alltför betydande olägenheter. Jag föreslog vidare, att Kungl. Maj:t i fortsättningen skulle äga att efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall bifalla eller avslå framställningar om statsbidrag till icke-landstingsstäderna, vilket uttalande icke föranledde någon erinran från riksdagens sida.

För nästföljande budgetår har medicinalstyrelsen beräknat, att statsbidrag skulle utgå allenast till Gävle. Försiktigheten synes mig bjuda att räkna med möjligheten att även andra icke-landstingsstäder efter prövning av Kungl. Maj:t erhålla rätt till bidrag. Då, såsom jag tidigare framhållit, medicinalstyrelsens uppskattning av medelsbehovet för av landsting anordnad tandvård synes mig något för hög, torde en ökning av bidraget till icke-landstingsstäderna kunna ske inom det av medicinalstyrelsen föreslagna anslagsbeloppet.

3. Bidrag till lindring i obemedlades och mindre bemedlades tandvårdskostnader.

Departementschefen anför rörande förevarande anslag följande:

Anslaget till bidrag till lindring i obemedlades och mindre bemedlades tandvårdskostnader har under vart och ett av de senaste åren utgjort 50,000 kronor. Medelsåtgången har emellertid icke något av budgetåren överstigit 7,000 kronor. Väl är en successivt ökad medelsåtgång att förvänta såväl till följd av utbyggnaden av folktandvården som på grund av att en mera allmän kännedom bland kommunerna av förevarande understödsform så småningom kan förväntas vinna insteg. Ett förslagsanslag för nästa budgetår å 10,000 kronor kan dock beräknas förslå. Jag föreslår därför, att anslaget för nästa budgetår fastställas till sistnämnda belopp.

Såsom departementschefen framhållit kunna vissa av besparingsberedningens förslag inom här ifrågavarande område genomföras utan särskilt beslut från statsmakternas sida. Åtgärder för utökning av antalet studerande vid tandläkarinstitutet och för åstadkommande av besparingar inom mödrahjälpsstandvården bliva i annat sammanhang underställda riksdagens prövning. Vad angår övriga förslag ansluter sig utskottet till vad departementschefen anför. Sålunda anser utskottet välbetänkt, att en uppsägningstid om fyra månader stipuleras för distriktstandläkare.

Kungl. Maj:ts förslag till sådana ändringar, som avse att bereda barn, som fullgöra sin skolgång, tandvård på den ort, där skolan är belägen, har icke givit utskottet anledning till erinran.

Vidkommande det i motionerna I: 34 och II: 50 framställda förslaget om statsbidrag till vissa kommuner för av dem ordnad tandvård vill utskottet

Utskottet.

framhålla, att enligt nu gällande grunder landstingen och städerna utanför landsting skola vara huvudmän för folktandvården. Ett avsteg från nämnda princip är utskottet icke berett att förorda.

Vad departementschefen anfört ifråga om folktandvårdens utbyggnad under nästa budgetår har icke givit utskottet anledning till erinran.

Under åberopande härav, och då jämväl Kungl. Maj:ts anslagsberäkningar torde böra godtagas, får utskottet hemställa,

I. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) godkänna de ändrade grunder för anordnande av folktandvård, vilka förordats i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 27 februari 1942;

b) för budgetåret 1942/43 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa

1) till *Bidrag till utrustning av polikliniker för folktandvård* ett reservationsanslag av 100,000 kronor;

2) till *Bidrag till avlöningar åt distriktstandläkare och distrikts-tandsköterskor m. m.* ett förslagsanslag av 750,000 kronor;

3) till *Lindring i obemedlades och mindre bemedlades tandvårdskostnader* ett förslagsanslag av 10,000 kronor;

II. att motionerna I: 34 och II: 50 icke må vinna riksdagens bifall.

Stockholm den 28 april 1942.

På statsutskottets vägnar:

CONRAD JONSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Oscar Olsson, Pauli, Gränebo, Torsten Ström, Bäckström, Sven Larsson, Gustaf Karlsson, Björkman, Gustaf Iwar Anderson, Ekströmer, Nisser och Persson* i Skabersjö; samt

från andra kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Eriksson* i Stockholm, *Ward, Lindberg* i Umeå, *Isacsson, Andersson* i Södergård, *Mårtensson, Åqvist, Lundberg* i Hälsingborg, *Pettersson* i Dahl, *Åkerström* och *Eriksson* i Frägsta.
